

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ
ВІДНОСИН КОНЦЕСІЇ В УКРАЇНІLEGISLATIVE PROVISION OF PRACTICAL IMPLEMENTATION
OF CONCESSION RELATIONS IN UKRAINE

У статті проаналізовано законодавче забезпечення здійснення концесії в умовах розвитку національної економіки. Акцентовано на важливість поглиблення розуміння суті концесії. Визначені основні нормативно-правові засади регулювання концесійної діяльності. Проаналізовано основний зміст Закону України «Про концесію» на предмет виявлення основних позитивних зрушень його практичного використання. Виділені основні напрями позитивних змін законодавчого регулювання концесійної діяльності. Серед основних позитивних аспектів, які впливають на активізацію концесійної діяльності в країні визначено: зміну погляду на концесію, розмежування державно-приватного партнерства та концесії, формування вимог до статусу концесіонера, визначення порядку та процедури реалізації концесії, вимоги до обґрунтованості державної підтримки проєктів концесії. Наголошено на наявності окремих упущень в законодавчому забезпеченні концесії. Запропоновано варіанти їх врегулювання для недопущення зловживання партнерами при реалізації договору концесії.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, концесія, концесійна діяльність, концесійний договір, правове забезпечення концесії, концесійний проєкт.

В статье проанализировано законодательное обеспечение осуществления концессии

в условиях развития национальной экономики. Акцентировано на важности углубления понимания сути концессии. Определены основные нормативно-правовые основы регулирования концессионной деятельности. Проанализировано основное содержание закона Украины «О концессии» на предмет выявления основных положительных сдвигов его практического использования. Выделены основные направления положительных изменений законодательного регулирования концессионной деятельности. Среди основных положительных аспектов, влияющих на активизацию концессионной деятельности в стране определены: изменение взгляда на концессию, разграничение государственно-частного партнерства и концессии, формирование требований к статусу концессионера, определение порядка и процедуры реализации концессии, требования к обоснованности государственной поддержки проєктов концессии. Отмечено наличие отдельных упущений в законодательном обеспечении концессии. Предложены варианты их урегулирования для недопущения злоупотребления партнерами при реализации договора концессии.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, концессия, концессионная деятельность, концессионный договор, правовое обеспечение концессии, концессионный проєкт.

УДК 346.5

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure54-23>

Сероклин Л.В.

здобувач

Міжнародний науково-технічний

Університет імені академіка Юрія Бугая

Seroklyn Lyudmyla

Academician Y. Bugay International

Scientific and Technical University

The article analyzes the legislative support for the implementation of the concession in the development of the national economy. Emphasis is placed on the importance of deepening the understanding of the essence of the concession. It is emphasized that the problem of investing in the restoration and development of most industries, housing and communal services, infrastructure, the communal sector of the economy, and mining is exacerbated for the national economy. It is due to the intensification of interaction between private business and the state on the basis of the contractual mechanism of the concession that it is possible to implement a system of measures to stimulate effective cooperation between the state and business. The basic normative-legal bases of regulation of concession activity are defined. The main content of the Law of Ukraine on Concessions is analyzed in order to identify the main positive changes in its practical use. The main directions of positive changes in the legislative regulation of concession activities are highlighted. Among the main positive aspects that affect the intensification of concession activities in the country are: changing the view of the concession, the separation of public-private partnership and concession, the formation of requirements for concessionaire status, determining the procedure and procedure for concession, requirements for state support of concession projects. It is emphasized that there are some omissions in the legislative support of the concession. The analysis of the legislative support of concession activities allows us to emphasize the significant potential of this form of PPP to attract private capital in the development of state and municipal property. In addition, the legal requirements for the practical use of the concession indicate sufficient potential for the development of concession activities in Ukraine and the availability of appropriate legal support to maximize the benefits of concession projects. Options for their settlement are proposed to prevent abuse by partners in the implementation of the concession agreement.

Key words: public-private partnership, concession, concession activity, concession agreement, legal support of concession, concession project.

Постановка проблеми. Наукове супроводження та висвітлення практичного механізму реалізації концесії зумовлює поглиблення дослідження нормативно-правового забезпечення даного процесу. Слід відмітити, що в Україні формування законодавчого забезпечення регулювання концесійної діяльності розпочалось з прийняття у 1999 році профільного Закону «Про концесії» [7], яким були визначені базові аспекти та принципи здійснення цієї форми державно-приватного партнерства. Разом з тим, дослідження світового досвіду, реалізація євроінтеграційних

прагнень України сформували основу для перегляду в національному економічному середовищі цілей та завдань регулювання концесії, а відтак зміну нормативних вимог до його практичної реалізації. Наслідком таких змін стало ухвалення у 2019 році нової редакції Закону України «Про концесію» [8], що на сьогодні регулює взаємодію між учасниками приватного та державного секторів економіки.

Світовий досвід доводить важливість поширення різноманітних механізмів взаємодії держави та приватного капіталу, що зумовлює

переосмислення ролі даного механізму в залученні приватного сектору до проблем управління об'єктами державної/комунальної власності.

Окрім того, для національної економіки заострюється проблема інвестування відновлення та розвитку більшості галузей промисловості, об'єктів ЖКГ, інфраструктури, комунального сектора економіки, видобутку корисних копалин. Саме завдяки активізації взаємодії між приватним бізнесом та державною на основі договірною механізму концесії є реальна змога

реалізувати систему заходів стимулювання ефективної співпраці держави та бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема удосконалення законодавчого забезпечення взаємодії державних органів та представників приватного бізнесу доволі активно дискутується у наукових колах впродовж тривалого періоду. Особливої актуальності у даному сенсі набули дослідження приватно-державного партнерства. Основними дослідниками в даному напрямі розкриті основні теоретичні засади та принципи такого партнерства, виокремлені позитивні та негативні наслідки його реалізації в економіці, узагальнено нагромаджений світовий досвід з даного питання. Серед основних дослідників даної тематики варто виділити Апарова А. та Яценко А. [1], Биканову А. [2], Гончарука Л. [3], Гуру О. [4], Заграничного Д. [5] та ін.

Постановка завдання. Разом з тим, модифікація практичного використання основних варіантів реалізації державно-приватного партнерства дала змогу накопичити не лише досвід їх ефективного впровадження в різних типах економік, але й розрізнити основні форми такого партнерства. Так, попри значний потенціал концесійної діяльності, враховуючи світовий досвід, в Україні на умовах концесії не було реалізовано жодного масштабного проекту. Укладається в країні незначна кількість договорів концесії, переважною більшістю у сфері житлово-комунального господарства. Насамперед, така ситуація пов'язана з суперечливим характером сприйняття такого партнерства суспільством, а тому його потенціал залишається недооцінений. Тому, ставимо за мету даної публікації узагальнення законодавчого регулювання концесії задля виявлення переваг та «вузьких місць» практичного впровадження даної форми партнерства в національну економіку.

Виклад основного матеріалу. Як відзначається у більшості наукових досліджень доцільність застосування у господарській діяльності партнерських відносин між державою та приватним інвестором зумовлена важливістю вирішення питання підвищення рівня управління об'єктами державної та комунальної власності, а також ефективності діяльності в тих сферах, в яких державою не може забезпечитись належний рівень надання

соціально важливих послуг або результатів виробничої діяльності.

Обраний Україною євроінтеграційний напрям розвитку вимагає формування європейських стандартів як в політиці, так і в законотворчій діяльності. Своєю чергою зазначене зумовлює важливість гармонізації законодавчого забезпечення основних видів економічної діяльності, серед яких концесії також мають відшукати своє місце. Відповідно, вагомого значення набуває дослідження концептуальних засад удосконалення законодавства щодо концесій у контексті його гармонізації з вимогами ЄС.

Законодавче забезпечення концесійної діяльності налічує декілька основних нормативних актів [6; 9–11], а також базовий Закон «Про концесію» [8]. Так, відповідно до змін, які відбулись в законодавчому полі регулювання концесійної діяльності, Закон України «Про концесії» (1999 року) внаслідок невідповідності передовим міжнародним практикам та сучасним потребам підвищення ефективності використання активів держави на користь розвитку економіки країни був суттєво змінений, внаслідок прийняття нового Закону у 2019 році. Слід відмітити, що окрім базового Закону України у сфері регулювання концесійної діяльності виділялись закони України, що регулюють особливості здійснення концесійної діяльності у різних сферах господарювання. Зокрема, Закони України: «Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності» від 08 липня 2011 р. № 3687-VI [11]; «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» від 21 жовтня 2010 р. № 2624-VI [10] та інші. Внаслідок прийняття 03.10.2019 р. нового Закону України «Про концесію» [8], втратили чинність Закон України «Про концесії» (1999 р.) [7] та Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» (2000 р.) [9]. А відтак, зазнав змін механізм концесійної діяльності в Україні.

Сьогодні концесія є найбільш популярною формою державно-приватного партнерства у більш ніж 120 країнах світу, в межах якої реалізуються переваги правового забезпечення держави та приватного інвестора на основі концесійних договорів.

В цілому варто відзначити, що концесійна діяльність має змогу забезпечити не лише залучення капіталу до розвитку економіки, відновлення та модернізацію існуючих державних активів, але й будівництво нових об'єктів, використання яких забезпечуватиме соціально значущі цілі розвитку суспільства за умови збереження власності за державним чи комунальним сектором. Таким чином, механізм концесії має змогу забезпечити розвиток територіальних громад, що актуально в

умовах децентралізації влади. Крім того, в окремих дослідженнях звертається увага на використання механізму концесії як певного спеціального режиму господарювання [2].

Доцільно відмітити, що неефективність використання механізму концесії здебільшого пов'язана з обмеженим розумінням самого поняття концесії відповідно до міжнародних практик. Поступове узагальнення позитивного світового досвіду дало змогу поглибити теоретичне уявлення про сутність концесії як форми державно-приватного партнерства. Саме набуття додаткових знань в ході дослідження досвіду концесійної діяльності стало однією з основних причин прийняття нового Закону України «Про концесію» у 2019 році. Фактично до цього часу, незважаючи на перспективи залучення додаткових інвестицій у розвиток економіки на умовах реалізації концесійних договорів, концесія не отримала популярності та часто піддавалась критиці. Остання, своєю чергою була зумовлена здебільшого негативними наслідками отримання приватним бізнесом об'єктів державної чи комунальної власності, що супроводжувалось подальшим падінням ефективності їх функціонування для країни. Відсутність національного досвіду призвело до того, що рішення про доцільність реалізації концесійних проєктів (окрім пілотних у портах «Ольвія» та «Херсон») не передбачали ґрунтовних обґрунтувань у ТЕО, фактично приймалися без аналізу ефективності реалізації таких проєктів саме у формі концесії, не проводилось аналізу та оцінювання фінансової спроможності концесіонера реалізувати проєкт, а також можливості його замінити, якщо вже під час реалізації проєкту він виявиться неплатоспроможним. Так, неплатоспроможність концесіонера проєкту «Львів-Броди» та неможливість його своєчасної заміни спричинили нереалізованість проєкту на умовах концесії.

Новий Закон містить низку положень, які суттєво змінюють погляд на практику використання концесії у цілях розвитку економіки країни. Насамперед йдеться про наступні ключові аспекти:

- змога залучення незалежних експертів та радників до підготовки проєктів концесії;
- можливість заміни концесіонера впродовж дії договору на іншого концесіонера на договірних умовах;
- визначені особливості концесії на ринках природних монополій, а також щодо будівництва та експлуатації автомагістралей та доріг;
- обумовлено процедуру перетворення оренди в концесію у разі відповідного звернення від орендаря;
- можливість передачі вирішення спорів за договорами концесії у міжнародному комерційному або інвестиційному арбітражі;
- чіткий механізм контролю та моніторингу за виконанням концесійних договорів;

– досягнення домовленості між контрагентами щодо розподілу відповідальності між ними як партнерами з приводу стратегії концесійної діяльності, умов її здійснення, економічних наслідків та спільної готовності виконувати соціально-економічні обов'язки перед споживачами й державою.

Враховуючи трансформацію розуміння концесії, що відбулися впродовж останніх років, які суттєво впливатимуть на удосконалення не лише усвідомлення суті концесії, її суттєвих відмінностей від інших форм ДПП, механізму застосування у цілях розвитку національної економіки доцільно поділити такі напрями змін законодавчого забезпечення:

1. Сутнісні зміни, які визначають особливості концесії як окремої форми державно-приватного партнерства.

Аналізуючи такі зміни, акцентуємо на відокремленні концесії від інших форм ДПП. Так, концесійна діяльність умовно може здійснюватися у двох різних варіантах, залежно від джерела отримання доходу концесіонера. У першому випадку, концесіонер має змогу отримувати плату від користувачів за надання послуг («user-pay»), у другому – концесіонер отримує певну частину плати від держави як відшкодування («government-pay»). Зазвичай у першому випадку йдеться про високодохідні активи (порти, аеропорти), які передаються у користування на умовах концесії. Використання таких активів здатне генерувати значні прибутки, а збереження власності за державою одночасно слугує додатковим джерелом отримання коштів до бюджету. У другому випадку реалізуються високо витратні проєкти (більшість автомагістралей, заклади охорони здоров'я, сміттєпереробні заводи тощо), які нездатні генерувати достатній обсяг доходу, щоб забезпечити рентабельність діяльності концесіонера. Тому за таких умов передбачається отримання певних платежів від держави. Проте в обох випадках, правильне розуміння сутності концесії закріплює за державою право вибору та найму приватного оператора для проєктування, будівництва/реконструкції та експлуатації певних об'єктів інфраструктури без гарантії окупності інвестицій, які ним вкладені. І якщо, у першому випадку оплату за свої послуги концесіонер отримує від споживачів, то у другому – частково від держави. І у цьому разі важливо передбачити певні показники ефективності діяльності самого концесіонера, недотримання яких дає змогу не витратити бюджетні кошти на покриття його збитків. Саме у такому разі найповнішою мірою проявляється зміст та характер концесії порівняно з ДПП. Йдеться про загальний перебіг реалізації проєктів ДПП, коли держава приймає на себе більшість операційних ризиків, а у окремих випадках гарантує приватному оператору окупність інвестицій. Саме цей аспект найчастіше

стає «наріжнем каменем» критики угод концесії як варіанту «прихованої приватизації». Проте, проекти ДПП використовуються в публічних сферах діяльності, в яких відповідальність покладається виключно на державу або органи місцевого самоврядування (освіта, охорона здоров'я, утримання пенітенціарних установ, утилізації сміття, громадський транспорт, надання комунальних послуг тощо). Тому чітке розмежування ДПП та концесії долає непорозуміння у суспільстві концесії з точки зору її позитивних наслідків для розвитку країни.

2. Конкретизація обмежень щодо об'єктів концесії.

У Законі України «Про концесію» передбачена можливість реалізації проектів у будь-яких сферах господарської діяльності, але визначені об'єкти, щодо яких існують обмеження чи повна заборона для передачі в концесію (зокрема, ліси, надра); концесія не поширюється на проекти, в яких приватний партнер отримує повне відшкодування здійснених ним інвестицій від державного партнера; не можуть застосовуватися концесія щодо проектів, які не передбачають створення та експлуатацію об'єктів концесії, та/або надання суспільно значущих послуг. Зокрема такі обмеження стосуються реалізації інвестиційних проектів з розробки родовищ корисних копалин. Тобто, такі проекти не будуть прирівняні до проектів концесії.

3. Уніфіковано та унормовано процедурні аспекти ініціювання концесії.

Процедура передбачатиме основні послідовні кроки в реалізації:

1. Підготовка та подання пропозиції, яка включатиме концептуальну записку і техніко-економічне обґрунтування проекту.

2. Проведення аналізу ефективності здійснення проекту концесії. Передбачається комплексний розгляд проекту за економічними, екологічними, фінансовими (включаючи бюджетну ефективність) та соціальними параметрами, розподілом ризиків і аналізом доцільності надання державної підтримки в будь-якій формі при реалізації проекту на умовах концесії. Зазначений аналіз проводить орган управління із залученням радників (за потреби). За результатами проведення аналізу готується висновок про доцільність реалізації проекту саме у формі концесії. Висновок щодо об'єктів державної власності обов'язково погоджується з Мінекономіки та Мінфіном, а також з іншими органами, до сфери компетенції яких належать питання реалізації відповідного проекту.

3. У разі прийняття рішення про доцільність формується перелік заходів, виконання яких здійснюється до проведення концесійного конкурсу чи початку прямих переговорів. Законом передбачається, що всі процедурні аспекти не повинні тривати понад 3 місяці.

В даному контексті варто також звернути увагу на розширення переліку суб'єктів, які мають змогу ініціювати концесію. До таких суб'єктів віднесені «центральні або місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування чи органи влади АРК, суб'єкти господарювання державного сектору економіки, а також юридичні особи приватного права (резиденти та/або нерезиденти) або об'єднання таких юридичних осіб» [8].

4. Конкретизація статусу та вимог до концесіонера.

Слід відзначити, що розмежування поняття концесіонера як сторони укладеного концесійного договору та учасника концесійного конкурсу дає змогу розширити коло можливих учасників проекту концесії з одночасним обмеженням прав на володіння відповідним майном. Так, участь у концесійному конкурсі можуть брати як резиденти, так і нерезиденти на рівних умовах. Переможцем конкурсу теж може стати як резидент, так і нерезидент. Не допускається участь у конкурсі лише підприємства країни-агресора.

При цьому концесіонером можуть бути лише резиденти України. Тобто, реалізація самого проекту передбачає створення нерезидентом, у разі перемоги в конкурсі юридичної особи в Україні, що гарантуватиме сплату концесіонерами податків на території України.

Важливим аспектом щодо статусу концесіонера є змога зміни його в умовах концесійного договору внаслідок неплатоспроможності або порушення умов концесійного договору. Враховуючи, що реалізація проекту концесії передбачає певні гарантії концесіонеру, невиконання своїх зобов'язань останнім дає змогу збалансувати інтереси приватного та державного партнерів.

Для концесіонера передбачені також певні види державної підтримки, які можуть бути здійснені у таких видах: виплати плати за експлуатаційну готовність; придбання концесієдавцем певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) концесіонером відповідно до концесійного договору; постачання концесіонеру товарів (робіт, послуг), необхідних для виконання концесійного договору; тощо. Тут варто акцентувати, що надання підтримки не є обов'язком. Крім того, зазвичай цей інструмент заохочення планується використовувати щодо соціально важливих проектів, Крім того у даному разі державна підтримка передбачає часткове нівелювання ризику, яку отримує концесіонер в конкретному концесійному проекті. «Концесіонеру передається переважна частина операційного ризику, який охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції, що означає, що за умов експлуатації, відповідно до умов концесійного договору, концесіонеру не гарантується окупність зроблених інвестицій або витрат, які виникли під

час виконання робіт чи надання послуг, відповідно до концесійного договору, та переважно отримує плату прямо або опосередковано від користувачів». Таким чином умов обсяг державної підтримки не покриватиме інвестиції та не забезпечуватиме запланований концесіонером дохід.

5. Правовий статус майна об'єкта концесії.

У Законі чітко визначено, що передача концесіонеру об'єкта концесії не передбачає передачу права власності та не припиняє права державної чи комунальної власності. Таким чином, отримані в концесію об'єкти підлягають поверненню концесієдавцю по закінченні дії концесійного договору. Законом визначені також чіткі правила щодо права власності на об'єкти, які створюються або використовуються у процесі реалізації концесійного проєкту. Зокрема, нерухоме майно, яке створене внаслідок нового будівництва концесіонером визнається державною чи комунальною власністю. Рухоме майно, придбане концесіонером за власні кошти, є власністю концесіонера, якщо інше не визначається у договорі концесії.

Разом з тим, серед окремих «вузьких місць» законодавчого забезпечення концесії варто визначити окремі не доопрацювання, які потребують врегулювання хоча б на рівні укладення угод. Так, серед основних можливих упущень у літературі вирізняють наступні [13, с. 174–175]:

– необхідність врегулювання питань, що пов'язані з процедурою виділення земельних ділянок для проєктів концесії, оскільки для переможення конкурсу питання виділення земельної ділянки має бути здійснено автоматично. Автори наголошують, що «Таке автоматичне забезпечення інтересів інвестора «під ключ» може бути «послугою на шкоду», адже за прихованим наміром надати додаткові гарантії може бути безпрецедентний механізм незаконного припинення права власності та права користування земельною ділянкою без рішення суду, якщо земельна ділянка потрібна для здійснення концесійної діяльності, але перебуває у власності суб'єкта, що не погоджується надати її для реалізації концесійного проєкту» [13, с. 174];

– можливість зловживання запропонованими нормами законодавства при реалізації концесії окремими олігархічними структурами, та корупційні ризики внаслідок існування норми в Законі щодо можливості обрання концесіонера за результатами прямих переговорів з концесієдавцем;

– можливість передавати майно у складі концесії в оренду, що може реалізувати передачу концесіонеру окремих, «відокремлених основних засобів виробництва таких як облаштовані шляхи під'їзду, окремі гілки залізничного сполучення, лінії зв'язку, інженерні комунікації електро-, тепло-, водо-, газопостачання не у складі цілісного майнового комплексу (що має забезпечувати

концесійна угода), а як відокремлені об'єкти». Оскільки використовувати держмайно є змога до 50 років, отримання в оренду окремих об'єктів, які є цікавими з економічної точки зору приватному суб'єкту окремо, а не у складі майнового комплексу (як передбачено концесією) може сприяти необґрунтованому отриманні об'єктів у користування з економіко-політичними наслідками. Цей аспект містить суттєві ризики, оскільки дає змогу заінтересованим особам в правовій площині оптимізувати свою діяльність без врахування інтересів розвитку держави.

Висновки. Проведений аналіз законодавчого забезпечення концесійної діяльності дає змогу акцентувати на значний потенціал цієї форми ДПП для залучення приватного капіталу у розвиток об'єктів державної та комунальної власності. Крім того, законодавчі вимоги до практичного використання концесії засвідчують достатній потенціал для розвитку концесійної діяльності в Україні та наявність належного правового забезпечення задля максимального використання переваг проєктів концесії. Разом з тим, концесійна діяльність на державному рівні, правове забезпечення її практичного впровадження з позитивними для розвитку національного господарства наслідками має невирішені питання або напрями, удосконалення яких забезпечить уникнення ризиків та збалансує національні та приватні інтереси учасників партнерства у формі концесії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Апаров А. М., Яценко А. В. Державно-приватне партнерство як особлива правова форма співпраці держави з приватним бізнесом. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 4. С. 27.
2. Биканова А.В. Концесія як спеціальний режим господарювання. *Форум права*. 2010. № 4. С. 69–74. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10_bavcrg.pdf (дата звернення: 07.05.2021 р.).
3. Гончарук Л. Поняття концесії і концесійного договору в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Юридичні науки*. 2011. № 87. С. 81–83.
4. Гура О.Л. Концесія як форма залучення приватних інвестицій. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 1. С. 112–117.
5. Заграничний Д. Як правильно здійснювати концесію. *Фінансовий контроль*. 2020. № 1. С. 44–47.
6. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01 липня 2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
7. Про концесії: Закон України від 16 липня 1999 р. № 997-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.
8. Про концесію: Закон України від 3 жовтня 2019 р. № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#n801>.
9. Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг: Закон України від 14 грудня

1999 р. № 1286-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-14>.

10. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах тепlopостачання, водopостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності: Закон України від 21 жовтня 2010 р. № 2624-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-vi>.

11. Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3687-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-17>.

12. Селіванова І. Нова концесія: як один закон реанімує державно-приватне партнерство URL: <https://mind.ua/openmind/20202924-nova-koncesiya-yak-odin-zakon-reanimue-derzhavno-privatne-partnerstvo> (дата звернення 05.05.2021).

13. Труба В.І., Завертнева-Ярошенко В.А. Розвиток концесійного законодавства України в контексті євроінтеграційних процесів. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 170–176.

REFERENCES:

1. Aparov A.M., Yatsenko A.V. (2015) Derzhavno-privatne partnerstvo yak osoblyva pravova forma spivpratsi derzhavy z pryvatnym biznesom [Public-private partnership as a special legal form of cooperation between the state and private business]. *Foreign trade: economics, finance, law*, no. 4, p. 27.

2. Bikanova A.V. (2010) Kontsesiia yak spetsialnyi rezhym hospodariuvannia [Concession as a special management regime]. *Law Forum*, no. 4, pp. 69–74. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bavcrg.pdf> (accessed 07 May 2021).

3. Honcharuk L. (2011) Poniattia kontsesii i kontsesiinoho dohovoru v Ukraini [The concept of concession and concession agreement in Ukraine]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Ser. Legal sciences*, no. 87, pp. 81–83.

4. Hura O. L. (2013) Kontsesiia yak forma zaluchennia pryvatnykh investytsii [Concession as a form of attracting private investment]. *Foreign trade: economics, finance, law*, no. 1, pp. 112–117.

5. Zahranychnyi D. (2020) Yak pravylno zdiisniuvaty kontsesiiu [How to properly implement the concession]. *Financial control*, no. 1, pp. 44–47.

6. Pro derzhavno-privatne partnerstvo: Zakon Uk-rainy [On public-private partnership: Law of Ukraine of July 1, 2010 No 2404-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

7. Pro kontsesii: Zakon Ukrainy [On concessions: Law of Ukraine of July 16, 1999 No 997-XIV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.

8. Pro kontsesiiu: Zakon Ukrainy [On the concession: Law of Ukraine of October 3, 2019 No 155-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#n801>.

9. Pro kontsesii na budivnytstvo ta ekspluatatsiiu avtomobilnykh dorih: Zakon Ukrainy [On concessions for the construction and operation of roads: Law of Ukraine of December 14, 1999 No 1286-XIV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-14>.

10. Pro osoblyvosti peredachi v orendu chy kontsesiiu obiektiv u sferakh teplopостачання, vodopostачання та vodovidvedennia, shcho perebuvauiut u komunalnii vlasnosti: Zakon Ukrainy [On peculiarities of lease or concession of objects in the spheres of heat supply, water supply and sewerage, which are in communal ownership: Law of Ukraine of October 21, 2010 No 2624-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-vi>.

11. Pro osoblyvosti orendy chy kontsesii obiektiv palyvno-enerhetychnoho kompleksu, shcho perebuvauiut u derzhavnii vlasnosti: Zakon Ukrainy [On the peculiarities of the lease or concession of state-owned fuel and energy facilities: Law of Ukraine of July 8, 2011. № 3687-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-17>.

12. Selivanova I. (2020) Nova kontsesiia: yak odyin zakon reanimuie derzhavno-privatne partnerstvo [New concession: how one law revives public-private partnership]. Available at: <https://mind.ua/openmind/20202924-nova-koncesiya-yak-odin-zakonderzhavno-privatne-partnerstvo> (accessed 05 May 2021).

13. Труба В.І., Завертнева-Ярошенко В.А. (2018) Rozvytok kontsesiinoho zakonodavstva [Development of concession legislation of Ukraine in the context of European integration processes]. *Journal of Kyiv University of Law*, no. 4, pp. 170–176.